

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
Психолого-педагогічний факультет  
Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

«До захисту допущено»

Реєстраційний № \_\_\_\_\_

Завідувач кафедри \_\_\_\_\_

« \_\_\_\_ » \_\_\_\_\_ 20 \_\_\_\_ р.

**РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВІДНОВЛЕННІ  
СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ ДЛЯ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВОЄННОГО  
СТАНУ В УКРАЇНІ**

Кваліфікаційна робота студентки  
групи СП-21  
ступінь вищої освіти бакалавр  
спеціальності 231 Соціальна робота  
освітньо-професійна програма  
«Соціальна робота»  
**Андріяшевської Маргарити Вадимівни**

Керівник: кандидат педагогічних наук,  
доцент, доцент кафедри соціальної  
педагогіки і соціальної роботи  
**Василюк Тамара Григорівна**

Оцінка: Національна шкала \_\_\_\_\_

Шкала ECTS \_\_\_\_ Кількість балів \_\_\_\_\_

Члени комісії \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_  
(підпис) (прізвище та ініціали)

\_\_\_\_\_  
(підпис) (прізвище та ініціали)

\_\_\_\_\_  
(підпис) (прізвище та ініціали)

## ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Андріяшевська Маргарита Вадимівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікацій. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело. Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

## ЗМІСТ

|                                                                                                             | стор. |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| ВСТУП .....                                                                                                 | 4     |
| РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ<br>СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ                              |       |
| 1.1. Соціальна справедливість: генеза поняття .....                                                         | 7     |
| 1.2. Соціально-правові аспекти забезпечення соціальної<br>справедливості для дітей .....                    | 11    |
| 1.3. Особливості захисту дітей в умовах воєнного стану в Україні ...                                        | 14    |
| <i>Висновки до першого розділу</i> .....                                                                    | 17    |
| РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В<br>ДОСЯГНЕННІ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ ДЛЯ ДІТЕЙ В<br>УКРАЇНІ |       |
| 2.1. Аналіз діяльності міжнародних організацій із захисту дітей в<br>Україні .....                          | 18    |
| 2.2. Програма із забезпечення соціальної справедливості для дітей<br>(на прикладі м. Кривий Ріг).....       | 22    |
| 2.3. Шляхи удосконалення системи соціального захисту дітей в<br>умовах воєнного стану в Україні.....        | 26    |
| <i>Висновки до другого розділу</i> .....                                                                    | 30    |
| ВИСНОВКИ .....                                                                                              | 31    |
| СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ .....                                                                        | 34    |

## ВСТУП

**Актуальність дослідження.** Сьогодні людство опинилося на межі третьої світової війни. Збройні конфлікти, які наразі відбуваються майже на усіх континентах, свідчать про занепад системи соціального захисту на світовому рівні: люди перестали цінувати найголовніше, те, що по праву народження належить кожному з нас – життя. Будь-яка держава, незалежно від рівня її розвиненості, природніх багатств, людського ресурсу тощо, в разі виникнення збройного конфлікту потребує сторонньої допомоги, особливо в питаннях гуманітарної допомоги.

Україна протистоїть агресії з боку іншої держави вже понад 10 років. На усіх рівнях від локального до державного влада намагається підтримати населення, зокрема осіб, які опинилися в складних життєвих обставинах через війну. Окрім державного сектору активну позицію з організації та наданні гуманітарної, психологічної, соціально-правової допомоги зайняли громадські організації, благодійні фонди як національні, так і міжнародні. Варто згадати та віддати належне гуманітарній та фінансовій підтримці від Міжнародного дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ – United Nations Children's Fund), який з перших днів повномасштабного вторгнення активно долучається до різноманітних соціально-гуманітарних проектів з підтримки та захисту прав дітей.

Міжнародна організація «Save the Children» є також, беззаперечно, одним з лідерів у соціально-гуманітарній підтримці дитячого населення України. Ця організація представлена багатьма просторами, обладнаними для потреб дітей, які позбавлені через війну можливостей соціалізуватися відповідно до свого віку.

Благодійний фонд «Карітас-Україна» є осередком міжнародного співтовариства, яке в першу чергу забезпечує потреби населення в питній воді, продуктах харчування, медикаментах тощо. Червоний хрест України також є міжнародною благодійною організацією з допомоги постраждалому населенню. Тож, ми, українці, від початку повномасштабної війни відчуємо

підтримку міжнародної спільноти, зокрема в тому, що стосується гуманітарних товарів, психосоціальної підтримки, правового захисту.

Завдяки потужній соціально-гуманітарній підтримці з боку міжнародних організацій, в Україні балансує соціальна справедливість. Багато регіонів переживають постійні бойові дії або перебувають на межі ведення активних боїв, а значить місцеве населення, зокрема і діти, потребують своєчасної допомоги.

Діти найбільше страждають від наслідків війни. Саме ця демографічна категорія населення потребує підвищеної уваги з боку громади. І міжнародні організації всебічно підтримують дітей України в ці надскладні часи. Ми констатуємо, що на сьогодні замало досліджень про відновлення соціальної справедливості, особливо що стосується дітей та молоді в умовах воєнного стану. Іншими словами, потребує глибокого теоретичного аналізу феномен соціальної справедливості через призму дітей, які проживають в Україні в умовах воєнного стану.

Тож і тема кваліфікаційного дослідження обрана відповідна: **«Роль міжнародних організацій у відновленні соціальної справедливості для дітей в умовах воєнного стану в Україні».**

**Мета дослідження:** теоретично обґрунтувати та шляхом глибокого аналізу визначити шляхи відновлення соціальної справедливості для дітей в контексті воєнного стану в Україні за участі міжнародних організацій.

**Об'єкт дослідження:** шляхи відновлення соціальної справедливості для дітей в умовах війни.

**Предмет дослідження:** діти, які перебувають в Україні під час воєнного стану.

**Завдання дослідження:**

- уточнити поняття «соціальна справедливість» у психолого-педагогічній літературі;
- визначити особливості соціально-правового захисту дітей в умовах воєнного стану в Україні;

- проаналізувати програми забезпечення соціальної справедливості для дітей на прикладі громадських організацій м. Кривого Рогу;
- запропонувати шляхи відновлення соціальної справедливості для дітей в умовах воєнного стану в Україні.

**Методи дослідження.** Для досягнення окресленої мети та означених завдань у роботі було використано такі наукові методи: спостереження; аналітико-правовий; аналізу і синтезу; узагальнення, аналізу та систематизації.

**Практичне значення дослідження** полягає в тому, що аналіз діяльності міжнародних організацій, які допомагають відновлювати соціальну справедливість для дітей в умовах воєнного стану, може бути використаний як підґрунтя для впровадження змін та доповнень до вітчизняних програм соціально-гуманітарної підтримки дітей в умовах війни.

#### **Апробація результатів дослідження.**

1. Андріяшевська М. В., Василюк Т. Г. Забезпечення соціальної справедливості для дітей та молоді в умовах воєнного стану в Україні. *Науковий пошук молодих дослідників* : зб. наукових праць студентів. №2, 2025. С. 133 – 139.

2. Андріяшевська М. В., Василюк Т. Г. Роль міжнародних організацій у досягненні соціальної справедливості в Україні. *Сучасна освіта в реаліях та перспективах: соціально-педагогічний аспект* : матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 95-річниці Криворізького державного педагогічного університету (02 травня 2025 року, м. Кривий Ріг). Кривий Ріг: КДПУ, 2025. 167 с. С. 3 – 6.

**Структура дослідження.** Кваліфікаційна бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків та списку використаної літератури (усього 12 джерел).

## РОЗДІЛ 1.

# ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ

### 1.1. Соціальна справедливість: генеза поняття

Проблема справедливості є філософською, адже стосується всього періоду існування людства. Категорія добра і зла, правди і брехні, справедливості і несправедливості завжди існувала в філософських трактатах, роздумах. До сьогодні проблема справедливості існує. І, на жаль, українське суспільство добре відчуло на собі за останні три роки повномасштабної війни що таке несправедливість.

Поняття соціальної справедливості напряду стосується громади, способу її існування, і навіть політичного устрою. Через багато аспектів проявляється соціальна справедливість: доступ до питної води, їжі, освіти, медичного забезпечення, корисних копалин, фінансових, економічних, інших видів ресурсів. Перелік може бути безкінечним, адже все, що стосується забезпечення життєдіяльності особистості в соціумі – є тим показником, який визначає рівень соціальної справедливості.

Соціальна справедливість як феномен – це концепція, яка полягає в рівному доступі до ресурсів, можливостей і прав для всіх членів суспільства, незалежно від їх соціального статусу, статі, раси, етнічної приналежності чи інших особливостей. Вона охоплює питання рівності, справедливого розподілу благ, захисту прав людини та забезпечення рівних можливостей для кожного.

Ідея справедливості сягає своїми витокami Давнього Світу. Платон називав справедливістю доброчесність, що означає правильне ставлення до інших людей, а також суму всіх чеснот взагалі. Аристотель пов'язував справедливість із заслугами членів суспільства, на основі яких можна розподіляти певні блага. Юстиніан визначав її як постійну і вічну волю

віддавати кожному належне. Середньовічні мислителі намагались узгодити справедливість з ідеєю перерозподілу надлишкового багатства. Фома Аквінський навіть вважав, що людина в крайній нужді має право претендувати на чужу власність.

На думку І. Канта, те, чого вимагає справедливість, має бути виконано незалежно від будь-яких обставин суспільного розвитку. На думку В. Гумбольдта, мету і зміст діяльності держави, з одного боку, становить проведення меж між справедливим і несправедливим, а з другого боку, допустиме обмеження свободи окремої особистості задля її справедливої реалізації рівною мірою разом з усіма. Ідею примусової справедливості пізніше активно відстоював у своїх працях В. Соловйов [2].

Вивченню феномена соціальної справедливості присвятили свої праці такі науковці, як: В. Андросов, В. Бабкін, З. Бербешкіна, В. Бех, Л. Васильєва, В. Головченко, В. Давидович, А. Єришева, К. Жоля, М. Каган, Н. Кірбаєв, А. Колодій, А. Лук'янова, М. Михальченко, М. Мамонтова, М. Мокляк, В. Селіванов, І. Сирота, В. Сокурєнко, Л. Переломов, В. Погорілко, Ю. Тихонравов, В. Шаповал, Ю. Шемшученко та інші дослідники.

Характерною властивістю соціальної справедливості є її поліструктурність, завдяки якій соціальна справедливість проявляється крізь суспільний ідеал, організацію суспільних відносин на підставі принципу об'єктивності й елементів суспільної психології, тобто у формі окремих відчуттів, вимог, бажань і очікувань [10, с. 57].

Соціальна справедливість є загальновизнаною цінністю сучасного суспільства, яка закріплена в документах світової спільноти, а відповідно, і Україна у формуванні своєї правової системи прагне закріпити цей принцип як невід'ємне право людини, гарантоване державою. А отже, і в реалізації соціальної політики держави справедливість виступає ключовим принципом, що відповідає інтересам людей і соціальних груп, тобто виступає узагальненою моральною оцінкою суспільних відносин [12].

Сьогодні проблему соціальної справедливості розглядають через призму воєнних подій, зокрема в психології, педагогіці, соціальній педагогіці, медицині, філософії дослідження фокусуються на пошуку шляхів досягнення соціальної справедливості для окремих категорій населення.

Соціальна справедливість виконує функцію соціального регулятора суспільства, оскільки єдність суспільства, його політична стабільність значною мірою залежать від взаємодії проявів справедливості [5].

Розуміння соціальної справедливості змінюється залежно від історичних, соціально-політичних та економічних викликів. У цьому переконують події в Україні, що розпочалися 24 лютого 2022 року, які зокрема спричинили різку переоцінку матеріальних і духовних цінностей, зокрема і розуміння поняття соціальної справедливості.

Спостерігається картина різкого погіршення матеріального стану населення, оскільки близько 30 % українських громадян від початку війни втратили роботу. За даними Міністерства соціальної політики України, від 60% до 80% людей можуть опинитися за межею бідності.

За прогнозами Світового Банку, до кінця 2022 року рівень бідності нижче межі 5,50 доларів на день зросте приблизно з 2% до 20% населення країни [3].

В соціальній роботі поняття «соціальна справедливість» відображає не лише філософський аспект професійної діяльності, але й безпосередньо саму мету – забезпечення рівних прав і можливостей для усіх громадян у доступі до благ цивілізації, зокрема це стосується соціального забезпечення, гарантованого державою.

Поняття соціальної справедливості є складним і багатогранним, і його визначення залежить від контексту та наукової дисципліни, в якій воно розглядається. Відобразимо в таблиці 1.1. наукову галузь та розуміння в ній соціальної справедливості.

**Таблиця 1.1.****Поняття «соціальна відповідальність» в різних науках**

| <b>Наука</b>            | <b>Розуміння</b>                                                                                                                                                                                                                                        |
|-------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Філософія</b>        | Справедливість як чесність, що передбачає рівні права та обов'язки для всіх членів суспільства, а також справедливий розподіл ресурсів.                                                                                                                 |
| <b>Педагогіка</b>       | Соціальна справедливість у контексті освіти передбачає рівний доступ до якісної освіти для всіх дітей, незалежно від їхнього соціального походження.                                                                                                    |
| <b>Психологія</b>       | Досліджує сприйняття справедливості на індивідуальному та груповому рівнях; вивчає вплив соціальної несправедливості на психічне здоров'я та поведінку людей.                                                                                           |
| <b>Медицина</b>         | Соціальна справедливість у медицині передбачає рівний доступ до якісної медичної допомоги для всіх людей, незалежно від їхнього соціального статусу.                                                                                                    |
| <b>Політологія</b>      | Аналізуються політичні інститути та процеси, що впливають на розподіл ресурсів та можливостей.                                                                                                                                                          |
| <b>Соціальна робота</b> | Соціальна робота прагне забезпечити рівні можливості та справедливе ставлення до всіх людей, особливо до тих, хто перебуває в маргіналізованому або вразливому становищі; включає боротьбу з дискримінацією, нерівністю та соціальною несправедливістю. |

Таким чином, теоретичний аналіз проблеми соціальної справедливості засвідчив, що інтерес до означеного феномену був завжди високим. Починаючи з філософії, дали психологія, педагогіка, соціальна педагогіка і соціальна робота та інші галузі активно розробляють питання соціальної справедливості.

Ми розуміємо досліджуваний феномен як рівність для усіх верств населення у доступі до ресурсів: соціальних, економічних, економічних, природних тощо.

## **1.2. Соціально-правові аспекти забезпечення соціальної справедливості для дітей**

Воєнний стан в Україні спричинений збройною агресією проти нашої держави. Немає жодної людини, яка б не зазнала страждань від цієї несправедливої війни. Ті, хто залишився в Україні безпосередньо страждають від бойових дій, а ті, хто зміг виїхати – страждають від розлуки, неможливості бути поруч із своїми рідними та близькими.

Проаналізуємо нормативно-правові документи, в яких є принцип дотримання або встановлення соціальної справедливості для дітей.

Основоположним документом ми визначаємо Закон України «Про охорону дитинства» (2001).

Перш за все, визначаємо вікові межі дитини – це особа віком до 18 років. Отже, ми розуміємо, що всі особи, які на сьогодні проживають в Україні і не досягли 18-річного віку, відносяться до категорії дітей в умовах воєнного стану.

Статтею 4 Закону України «Про охорону дитинства» регламентовано систему заходів щодо охорони дитинства, а саме: система заходів щодо охорони дитинства в Україні включає визначення основних правових, економічних, організаційних, культурних та соціальних засад щодо охорони дитинства, удосконалення законодавства про правовий і соціальний захист дітей, приведення його у відповідність з міжнародними правовими нормами у цій сфері; забезпечення належних умов для гарантування безпеки, охорони здоров'я, навчання, виховання, фізичного, психічного, соціального, духовного та інтелектуального розвитку дітей, їх соціально-психологічної адаптації та активної життєдіяльності, зростання в сімейному оточенні в атмосфері миру, гідності, взаємоповаги, свободи та рівності [9]. Тож, в аналізованому документі ми бачимо відображення соціальної справедливості для дітей, яка декларується державою.

Варто згадати Закон України «Про освіту», адже забезпечення соціальної справедливості саме цієї вікової категорії населення напряму пов'язано із освітніми послугами. У статті 6 вище згаданого Закону зазначається, що одним з основних принципів освітньої діяльності є забезпечення рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками, у тому числі за ознакою інвалідності [8].

Визначення соціальної справедливості не є однозначно зафіксованим у конкретному нормативно-правовому акті України. Проте кілька основних законодавчих актів та концепцій в Україні торкаються питання соціальної справедливості та її принципів.

У головному Законі – Конституції України (1996) першочергово закріплені принципи соціальної справедливості, зокрема:

- людина, її права та свободи є найвищою соціальною цінністю (ст.3);
- права і свободи людини і громадянина захищаються Конституцією України, законами та міжнародними договорами України, що набрали чинності (ст.22);
- визначає право на соціальний захист, що є одним з аспектів соціальної справедливості (ст.46).

Ще один Закон України визначає вектори державної соціальної політики, що відображають соціальну справедливість. Так, в Законі України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» (2000) визначається мета встановлення державних соціальних стандартів і нормативів.

Державні соціальні стандарти і нормативи встановлюються з метою: визначення механізму реалізації соціальних прав та державних соціальних гарантій громадян, визначених Конституцією України; визначення пріоритетів державної соціальної політики щодо забезпечення потреб людини в матеріальних благах і послугах та фінансових ресурсів для їх реалізації; визначення та обґрунтування розмірів видатків Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів, соціальних

фондів на соціальний захист і забезпечення населення та утримання соціальної сфери. На основі соціальних стандартів визначаються розміри основних соціальних гарантій: мінімальних розмірів заробітної плати та пенсії за віком, інших видів соціальних виплат і допомоги. Державні соціальні стандарти обов'язково враховуються при розробці програм економічного і соціального розвитку (ст. 3).

Маємо розуміти, що з початку євроінтеграції України ми перебудовуємося відповідно до європейських стандартів. І це стосується усіх сфер життєдіяльності людини. Соціальна відповідальність як показник високого духовного та економічного розвитку має бути лакмусовим папірцем для суспільства, яке прагне стати частиною Європейського Союзу, декларує спільні соціальні цінності та толерантність. Тож, маємо прагнути на всіх рівнях – від особистісного до державного – встановлення та дотримання соціальної справедливості усіх громадян, особливо звертаючи увагу на дітей.

У структурі соціальної відповідальності розрізняють макроекономічний рівень (державний), мікроекономічний рівень та особистісний рівень (людини, особистості). Розвиток та популяризація соціальної відповідальності в кожній країні відбувається по-різному та має свої відмінності. Великий вплив на її формування мають історичне підґрунтя, ментальність, економічний і соціальний розвиток країни, державна політика, пріоритетність соціальної діяльності [4].

### **1.3. Особливості захисту дітей в умовах воєнного стану в Україні**

Діти є пріоритетом державної політики будь-якої країни. Діти – це потенціал, надія на подальший розвиток та прогрес. Завжди наступне покоління досягає більшого, аніж попереднє. Саме тому в нащадків вкладається трохи більше, аніж в себе. Такий закон еволюції, що діє стільки, скільки існує наша цивілізація.

Національне законодавство у сфері захисту дітей є потужним, виваженим, всеосяжним. Закони України, постанови Кабінету Міністрів України, укази Президента України, локальні нормативні документи регламентують діяльність щодо дітей – освітню, виховну, економічну, юридичну, психологічну, медичну, побутову тощо. Права дитини в Україні захищаються законом, а контроль за дотриманням таких прав покладено на різні соціальні сервіси: службу у справах дітей, органи опіки та піклування, центри соціальних служб, заклади освіти та інші.

Служба у справах дітей – основний орган в Україні, який реалізовує державну політику щодо дітей. Дотримання прав дитини, її влаштування в сімейну форму виховання, оздоровлення, всебічний гармонійний розвиток особистості – ось основні завдання служби у справах дітей. В умовах війни робота такого органу збільшилася в рази, адже багато дітей загубилося, втратили батьків, пережили окупацію, набули соціального статусу.

В Законі України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» [7] декларуються такі завдання служби у справах дітей, зокрема:

- розроблення і здійснення заходів щодо захисту прав, свобод і законних інтересів дітей;
- координація зусиль центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій і у вирішенні питань соціального захисту дітей та організації роботи із запобігання дитячій бездоглядності;
- забезпечення додержання вимог законодавства щодо встановлення опіки та піклування над дітьми, їх усиновлення;
- здійснення контролю за умовами утримання і виховання дітей у закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, спеціальних установах і закладах соціального захисту для дітей;
- ведення державної статистики щодо дітей відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів;

- ведення обліку дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, усиновлених, влаштованих до прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу та соціально-реабілітаційних центрів (дитячих містечок);
- проведення роботи з соціально-правового захисту дітей, запобігання бездоглядності та правопорушенням серед них, із соціально-психологічної реабілітації найбільш уразливих категорій дітей, контроль та координація діяльності служб у справах дітей;
- забезпечення додержання законодавства щодо встановлення опіки і піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, їх усиновлення, застосування інших передбачених законодавством форм влаштування дітей;
- сприяння розвитку різних форм виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування [7, ст.4].

Під час воєнного стану основною функцією вище описаного органу стало збереження життя і здоров'я дітей, зокрема дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які тимчасово залишилися без батьківської опіки. Таких дітей організовано вивозили за кордон в дружні до України країни, де їм надавали різні психосоціальні, освітні, медичні та інші види послуг.

Центр соціальних служб – соціальний сервіс, метою діяльності якого є супровід родини в складних життєвих обставинах. Протягом півроку родина може перебувати під соціальним супроводом у фахівців з соціальної роботи. В умовах війни таких родин, на жаль, побільшало. Причин цьому декілька: зuboжіння через втрату роботи, втрата близьких людей, вимушене переселення, психологічне виснаження тощо. Тож, робота центрів є важливим інструментом в допомозі родинам з дітьми в умовах воєнного стану.

Беззаперечно, велику роль у захисті дітей в умовах війни відіграють заклади освіти. Педагогічні працівники стали рушійною силою збереження ментального здоров'я дітей та їхніх батьків, адже постійно були поруч – на

зв'язку, у школах, на заходах тощо. Таку підтримку переоцінити важко, особливо коли є очевидний результат – збереження контингенту здобувачів освіти, згуртування громади, пропаганда патріотизму, незалежності України.

Говорячи про захист дітей в умовах закладу освіти варто привести приклад роботи соціальних педагогів, класних керівників, адміністрації закладів освіти. Це опрацювання усіх здобувачів освіти з їхніми переміщеннями: хто куди виїхав і навчається дистанційно, хто переселився з інших територій, хто набув соціального статусу (дитина – внутрішньо переміщена особа, дитина з інвалідністю, дитина учасника бойових дій, дитина загиблого Захисника/Захисниці України тощо). Це складна робота, від якої залежить соціальний захист дітей та їхніх родин і заклади освіти відіграють надзвичайно важливу роль в цьому процесі.

Отже, соціальні сервіси в умовах війни трохи видозмінили напрями своєї діяльності, проте в пріоритеті залишилося непорушне правило збереження життя і здоров'я дітей, дотримання їхніх прав та свобод, гарантованих Конституцією України. Адаптація і підлаштування працівників соціальних установ до непередбачуваних умов відбулася миттєво, адже воєнний стан в державі став важливим випробовуванням для нас усіх, але ми гідно витримуємо удар та всі складнощі.

### *Висновки до першого розділу*

Воєнний стан в Україні спричинено вторгненням російської федерації на суверенну Україну з метою захоплення територій та повалення державної влади. Збройні сили України, сили самооборони, добровольці та пересічні громадяни стали міцним щитом на захисті національних кордонів.

В соціальній сфері відбулися зміни, що покликані максимально зберегти життя і здоров'я дітей, дотримання їхніх прав і свобод. В умовах воєнного стану збереження соціальної справедливості стало ключовим аспектом державної політики.

В першому розділі кваліфікаційного дослідження зроблено теоретичні питання соціальної справедливості. Цей феномен розуміється по-різному в різних галузях знань, але значення спільне – соціальна відповідальність це забезпечення рівних умов, доступу, можливостей для усіх громадян до ресурсів (природних, фінансових, економічних, трудових тощо).

Українське законодавство повною мірою захищає права дітей (осіб віком до 18 років). Це свідчить про багаторічну кропітку державну роботу з розробки системи соціального захисту неповнолітніх в Україні.

Проаналізовано діяльність соціальних сервісів з захисту прав дітей в умовах воєнного стану в Україні. Так, служби у справах дітей, центри соціальних служб, заклади освіти усіх рівнів та інші установи і організації переорієнтували основну свою діяльність на підтримку дітей та сімей з дітьми, захист прав неповнолітніх у надскладних умовах воєнного стану.

Таким чином встановлено, що соціальна справедливість та її збереження для дітей в умовах воєнного стану є надважливим державним пріоритетом в Україні.

## РОЗДІЛ 2.

### ПРАКТИКА МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ДОСЯГНЕННІ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ ДЛЯ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

#### 2.1. Аналіз діяльності міжнародних організацій із захисту дітей в Україні

За останні три роки на території України започаткували свої гуманітарні ініціативи різноманітні громадські організації, благодійні фонди, фундації, осередки тощо. Мета усіх організацій – забезпечення життєдіяльності дітей та дорослих, які постраждали (страждають) від збройного конфлікту. Важливою місією багатьох організацій є безпосередня гуманітарна допомога дітям, зокрема й в частині дотримання (збереження) їхніх прав та свобод.

Звернемо увагу на дві найбільш потужні організації із захисту прав дітей в усьому світі та в Україні зокрема: це Міжнародний дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) та Міжнародна організація «Save the Children».

ЮНІСЕФ ( від англ. United Nations Children's Fund) зарекомендував себе як надзвичайно потужний фонд з допомоги дітям в усьому світі. Історія цієї організації сягає в далекий 1946 рік, коли повоєнна Європа була на межі гуманітарної катастрофи. Саме ЮНІСЕФ став лідером із захисту прав, інтересів та свобод дітей. Фонд працює в переважній більшості країн, зокрема й в Україні. Основний вектор діяльності ЮНІСЕФ – це всебічна підтримка дітей в складних життєвих умовах. Така допомога реалізовується через:

- фінансову підтримку
- психосоціальні послуги
- освітні послуги (подолання освітніх втрат, до прикладу)
- забезпечення соціалізації дітей
- створення сприятливої атмосфери для гармонійного творчого розвитку.

Перелічити усі види діяльності, які реалізують працівники фонду ЮНІСЕФ неможливо. Діяльність організації носить універсальний характер і підлаштовується виключно під потреби дітей.

Механізм реалізації гуманітарної політики ЮНІСЕФ в Україні виглядає приблизно таким чином: гуманітарні потреби дітей в громадах – ресурсні потужності ЮНІСЕФ – реалізація заходів локальними громадськими організаціями. Очевидним є той факт, що це велика потужна співпраця не одного суб'єкта соціальної роботи. В умовах війни всі регіони України потребують додаткової гуманітарної допомоги. Якщо ми говоримо про прифронтові зони, то це, беззаперечно, медичні засоби, гігієна, питна вода, дитяче харчування, обов'язково психологічна допомога. Якщо мова про більш віддалені від лінії фронту області, то це гостра потреба в продуктах харчування, психологічній допомозі, психосоціальній підтримці, адже внутрішньо переміщені особи опинилися в нових умовах не з власної волі, переживши страшні моменти переїздів, вимушеної евакуації тощо.

Соціальна справедливість в розумінні команди ЮНІСЕФ – це рівні можливості для усіх дітей в Україні, незалежно від того, в якому конкретному місці вони перебувають. Саме тому міжнародний фонд ЮНІСЕФ розгорнув свою активну діяльність в умовах воєнного стану по всій території України, в кожному регіоні, скрізь, де залишилися проживати діти.

Через громадські організації «Ліга соціальних працівників України» та «Відповідальні громадяни» фонд ЮНІСЕФ регулярно надає різні види допомоги. Коротко опишемо їх.

**Грошова допомога.** Грошова допомога від ЮНІСЕФ була призначена для родин з дітьми. Першочергово, реєструвалися на таку допомогу родини, в яких є діти під опікою, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, родини з дітьми з інвалідністю, малозабезпечені та багатодітні родини. Також право на грошові виплати набували родини з дітьми, які залишилися проживати в прифронтових областях (Дніпропетровська, Харківська, Донецька, Херсонська, Запорізька). Взимку 2024 року грошова допомога була повторно виплачена усім родинам з дітьми в прифронтових областях для придбання зимового одягу, взяття, засобів для обігріву (дрова, вугілля тощо). Тож,

фінансова підтримка родин з дітьми є важливою складовою гуманітарної політики міжнародного фонду ЮНІСЕФ.

**Психосоціальна підтримка.** Залучення фахівців з соціальної роботи, психологів є вже досить звичною практикою для ЮНІСЕФ. В умовах воєнного стану психосоціальні послуги є обов'язковими, особливо в тих громадах, де не вистачає фахівців. Спеціалісти надають професійні консультації, забезпечують соціалізацію дітей, проводять навчальні тренінги для дорослих, створюють сприятливі умови для всебічного гармонійного розвитку дітей. Війна не повинна ставити наше життя на паузу, тож, розвиток дітей має забезпечуватися систематично та на професійному рівні.

**Допомога спеціальних фахівців.** Окрім основних психосоціальних послуг завдяки фонду ЮНІСЕФ є змога забезпечити громаду послугами логопеда, дефектолога, арт-терапевта. В умовах війни, коли дуже багато фахівців виїхало за кордон, а доступ до послуг тих спеціалістів, що залишилися, утруднений через війну, така допомога дітям з особливими освітніми потребами, дітям з інвалідністю просто необхідна. Логопеди надають консультації дітям та обов'язково їхнім батькам, щоб ті займалися щоденно. Дефектологи та арт-терапевти, в свою чергу, на засадах індивідуального підходу застосовують професійні методики для корекції відхилень від норми у дітей різного віку. Варто зауважити, що плата праці таких фахівців здійснюється фондом ЮНІСЕФ, що становить величезну перевагу для батьків, які не мають змоги оплачувати послуги таких фахівців, потрібних для своїх дітей.

**Освітні послуги.** Це надзвичайно важливий вектор допомоги дітям в умовах війни. Подолання освітніх втрат стає невід'ємною складовою дитячого розвитку та, що є очевидним, збереження соціальної справедливості. Процес подолання освітніх втрат – це додатково організовані навчальні заняття з базових предметів для дітей шкільного віку. В цікавій формі, в невеликих колективах діти опановують той навчальний матеріал, який пропустили через війну. завдяки фонду ФНІСЕФ по всій Україні тисячі школярів протягом літніх

канікул змогли надолужити навчальну програму, набути потрібних знань, умінь та навичок.

**Соціальна реабілітація.** В умовах постійної підвищеної тривожності всі люди, які переживають часи війни, потребують соціальної реабілітації. Виконання певних творчих завдань, набуття нового досвіду, знайомство з новими людьми тощо – все це є частиною глобальної стратегії – відновлення втраченого життєвого ресурсу. Особливо гостро це стосується дітей. Проте, і дорослі також мають потребу у відновленні свого внутрішнього ресурсу. Через систему різноманітних завдань, тренінгів, бесід, майстер-класів відбувається поступове відновлення внутрішнього ресурсу дітей та дорослих, які опинилися в умовах війни.

Таким чином, аналіз діяльності міжнародного фонду ЮНІСЕФ дає змогу констатувати, що соціально-гуманітарні місія цієї організації стала надважливою в процесі збереження прав дітей на життя та всебічний розвиток.

Міжнародна організація «Save the Children» також ефективно працює в Україні та стоїть на захисті дитячих прав, збереженні їхнього життя, встановленні соціальної справедливості тощо. Організація була заснована у 1919 році у Великій Британії у відповідь на трагедію Першої світової війни з метою поліпшення життя дітей шляхом покращення освіти, охорони здоров'я та економічними можливостями, а також наданню надзвичайної допомоги у разі стихійних лих, війни та інших конфліктів [11].

Ця організація орієнтована на захист дітей, їхню освіту, збереження здоров'я та підтримку. Подібно до ЮНІСЕФ, Save the Children також є ініціатором подолання освітніх втрат серед громад, які постраждали від війни; створює необхідні умови для соціалізації особистості дитини; забезпечує медичний супровід тощо. Акцент соціально-педагогічної діяльності організації Save the Children зроблено на дітях, які в умовах війни позбавлені соціальної справедливості. Ціла команда юристів та фахівців з соціальної роботи робить все можливе, щоб діти були у безпеці та їхні права не порушувалися.

Отже, міжнародні організації, які всіляко сприяють соціальній справедливості для дітей в Україні в умовах війни, намагаються забезпечити рівність прав та можливостей для усіх, хто проживає на території України. Це нелегко і дуже часто навіть небезпечно, проте нічого не робити просто неможливо. Завдяки гуманітарним місіям таких організацій як ЮНІСЕФ, Save the Children, в Україні зберігається відносний баланс умов розвитку для дітей.

## 2.2. Програма із забезпечення соціальної справедливості для дітей (на прикладі м. Кривий Ріг)

Питання соціальної справедливості на теоретичному рівні ми ґрунтовно вивчили та описали в попередньому розділі. Тож, варто на основі теоретичного аналізу розробити програму заходів із забезпечення соціальної справедливості для дітей в умовах воєнного стану в Україні.

*Таблиця 2.1.*

### Програма заходів із забезпечення соціальної справедливості для дітей в умовах воєнного стану в Україні

| <i>Вид діяльності</i>      | <i>Форми роботи</i>                                                                                        | <i>Очікувані результати</i>                                                                                                     |
|----------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b><u>Соціалізація</u></b> | <b>Ігрові форми:</b><br>Рольові, сюжетно-рольові ігри, настільні ігри з правилами                          | Підвищення рівня самооцінки, впевненості у собі; формування позитивного Я-образу; активізація ініціативності, відповідальності; |
|                            | <b>Тренінги і заняття з розвитку соціальних навичок:</b> ігри на командоутворення, тренінги на спілкування | покращення комунікативних умінь; розвиток толерантності, уміння працювати в команді; зменшення проявів агресії,                 |
|                            | <b>Групова робота</b>                                                                                      | замкненості, труднощів у                                                                                                        |

|                                                    |                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|----------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                    | <b>Інтерактивні методи:</b><br>дискусії, мозковий штурм, кейси (розбір ситуацій)                          | спілкуванні; краще усвідомлення власних емоцій і вміння керувати ними; розвиток емпатії;                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|                                                    | <b>Соціальні практики:</b><br>волонтерство, турбота про тварин тощо                                       | навички конструктивного вирішення конфліктів, зниження рівня тривожності; покращення атмосфери в групі; формування здорових соціальних зв'язків з однолітками; залучення дітей до соціально значущої діяльності; знання й дотримання соціальних норм і правил поведінки; підвищення рівня соціальної адаптивності та готовності до співжиття в суспільстві. |
| <b><u>Подолання освітніх втрат</u></b>             | <b>Групові заняття</b> з основних предметів (математика, українська мова, історія України, іноземна мова) | Підвищення якості засвоєних знань, набуття умінь та навичок відповідно до віку дитини; утвердження                                                                                                                                                                                                                                                          |
|                                                    | <b>Індивідуальні заняття</b> з дітьми з особливими освітніми потребами                                    | впевненості дитини в собі та своїх знаннях; підвищення самооцінки дитини; забезпечення інклюзивного навчання                                                                                                                                                                                                                                                |
| <b><u>Соціально-педагогічне консультування</u></b> | Консультування дитини                                                                                     | Надання консультативних послуг, виконання запитів батьків та їхніх дітей; налагодження сімейних взаємовідносин між дітьми та їхніми батьками; впровадження профорієнтаційних програм з метою самовизначення дитини з майбутньою професією                                                                                                                   |
|                                                    | Консультування батьків                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|                                                    | Сімейне консультування                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|                                                    | Профорієнтаційне консультування                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|                                                    | Психосоціальна допомога                                                                                   | Зменшення рівня тривожності, страхів, агресії, замкнутості; покращення                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|                                                    | Сприяння інтеграції                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|                                                    | Соціально-побутова адаптація                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |

|                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|---------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p><b><u>Соціальна реабілітація</u></b></p> | <p>Соціально-правовий захист дитини</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                          | <p>емоційної саморегуляції; відновлення відчуття безпеки; відновлення довіри до дорослих та однолітків; покращення комунікації та взаємодії з іншими; вміння будувати нові соціальні зв'язки (особливо після переміщення); повернення до навчання або підвищення мотивації до навчання; адаптація в новому колективі (школа, гурток); формування навичок вирішення проблем; зміцнення віри у власні сили (self-esteem); зменшення почуття безвиході або депресивних проявів; інтерес до життя та активної участі в ньому</p>                                                                                                                                                                                     |
| <p><b><u>Психологічна допомога</u></b></p>  | <p><b>Психологічне консультування:</b> робота з тривогою, страхом, втратою, агресією.</p> <p><b>Психодіагностика:</b> виявлення рівня стресу, ПТСР, депресивних станів.</p> <p><b>Терапія травми</b> (наприклад, методи EMDR або когнітивно-поведінкова терапія)</p> <p><b>Робота з батьками</b></p> <p><b>Психоедукація</b></p> | <p>Зниження рівня тривожності, страхів, агресії, замкненості; відновлення емоційної рівноваги та здатності саморегуляції; зменшення симптомів посттравматичного стресового розладу (ПТСР); дитина відчуває себе у безпечному просторі; має довіру до дорослих, які її підтримують; розуміє, що є стабільне коло людей, до яких можна звернутись; зменшення симптомів депресії, нічних жахів, регресивної поведінки; зниження психосоматичних проявів (головний біль, біль у животі, тощо); покращення сну, апетиту, загального самопочуття; поява бажання спілкуватися з однолітками; покращення поведінки в колективі; відновлення або формування довірливих стосунків із дорослими; зростання мотивації до</p> |

|                                                 |                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|-------------------------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                 |                                      | навчання; відновлення інтересу до гри, творчості, участі в гуртках; зменшення відмови від звичних справ; формування адаптивних стратегій поведінки; дитина вміє розпізнавати та виражати емоції; має базові техніки самозаспокоєння (дихання, відволікання, тощо)                                                                                                                                                                          |
| <b><u>Арт-терапія</u></b>                       | Ізотерапія                           | Зменшення внутрішньої напруги, тривоги, страху; покращення настрою, зменшення емоційного тиску; безпечне "переживання" складних подій через символіку; формування розуміння подій та власних реакцій на них;                                                                                                                                                                                                                               |
|                                                 | Краплетерапія                        | зменшення симптомів посттравматичного стресу (ПТСР); зменшення імпульсивної або агресивної поведінки; формування навичок заспокоєння через творчість; покращення здатності концентруватися та завершувати справи; в арт-терапії дитина створює нову, безпечну реальність; повернення до фантазії, уяви, що є основою психологічної гнучкості                                                                                               |
|                                                 | Пластилінотерапія                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                                                 | Танцювальна терапія                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                                                 | Мульт-терапія                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| <b><u>Національно-патріотичне виховання</u></b> | Інформаційно-просвітницька робота    | Дитина усвідомлює, що вона - громадянин України; має гордість за свою країну, її історію, культуру; ідентифікує себе з українським народом, мовою, традиціями; поважає державні символи, традиції, героїв минулого і сьогодення; виявляє співпереживання до долі країни, солідарність із захисниками; формується активна громадянська позиція; розуміння важливості допомоги іншим, участі в спільних справах; усвідомлення власної ролі в |
|                                                 | Історико-культурне виховання         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                                                 | Творча діяльність                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                                                 | Художньо-естетичне виховання         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                                                 | Волонтерська і громадська активність |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |

|  |  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|--|--|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  |  | суспільстві, навіть у дитячому віці; знання історії, культури, визначних постатей та подій; орієнтація в державних святах, символах, регіональних особливостях; розуміння актуальних подій у країні (на доступному віковому рівні); участь у волонтерських проєктах, благодійних ініціативах; уміння працювати в команді, допомагати одне одному; відчуття приналежності до єдиної громади, народу; почуття підтримки, спільності - зменшення страху і самотності; патріотизм як ресурс: віра в перемогу, майбутнє, добро; здатність зберігати гідність і надію в умовах війни; вираження любові до України через пісню, малюнок, слово; розвиток креативності у створенні патріотичних ініціатив; відчуття, що кожен — важливий, навіть через маленькі дії |
|--|--|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

Представлена програма не є вичерпною, адже передбачити усі можливі варіанти забезпечення соціальної справедливості дітей в умовах воєнного стану неможливо. Проте, ми намагалися об'єктивно та реалістично оцінити ситуацію, і з огляду на це запропонувати види та форми роботи з дітьми.

### **2.3. Шляхи удосконалення системи соціального захисту дітей в умовах воєнного стану в Україні**

Значну увагу ми приділили системі соціального захисту дітей в умовах воєнного стану в Україні. Треба визнати, що перевантажена система все ще витримує тиск з боку громади, адже вразливості серед громадян стає більше, а

працівників соціальних сервісів, на жаль, тільки меншає. Вже є загальноновизнаним той факт, що в Україні не сталося гуманітарної та соціальної катастрофи з початку війни лише за надзусиль працівників соціальної сфери. Ми не забуваємо також і про педагогічних працівників, які стали надійним гуманітарним фронтом на шляху до перемоги над окупантами. Лише спільними зусиллями всієї громади ми можемо досягти успіху та перемоги.

Грунтовний теоретичний аналіз психолого-педагогічної та фахової літератури, власний практичний досвід дають підстави для визначення методичних рекомендацій щодо удосконалення системи соціального захисту дітей в умовах воєнного стану.

Перш за все, ми визнаємо проблему відсутності налагодженої комунікації між усіма суб'єктами соціальної та соціально-педагогічної сфер. Так, заклад освіти, служба у справах дітей, центр соціальних служб та інші сервіси часто не обмінюються корисною інформацією, не корелюють свою роботу, не визначають план спільних дій в складних життєвих обставинах родини або особи. Це призводить до певних труднощів, зокрема у встановленні соціального статусу, наданні різних видів допомоги, консультування тощо. Через відсутність єдиного спільного знаменника в зазначених соціальних сервісах відбувається певна бюрократична затримка, якої б можна було легко уникнути. Саме тому ми пропонуємо однією з рекомендацій для усіх органів і структур, які працюють з дітьми в умовах війни, **налагодити взаємодію усіх соціальних сервісів для дітей, сім'ї, молоді**. Це, в першу чергу, полегшить роботу самих надавачів соціальних послуг, а по-друге, зможе покращити систему надання соціальних послуг без зайвих бюрократичних затримок.

**Безперервне навчання та виховання дітей та молоді**, зокрема шкільного віку та тих, хто здобуває послідовно освіту, є запорукою неперервного процесу соціалізації особистості. Соціалізація є показником успішного пристосування індивіда до умов навколишнього середовища, показником його внутрішнього ресурсу та можливостей в цілому. Саме завдяки неперервному процесу соціалізації діти та молодь можуть якісно сформувати

свої особистісні якості, лідерський потенціал, комунікативні та творчі здібності тощо. Ми переконані, що навіть у надскладних умовах воєнного стану в Україні мають зберегтися найкращі традиції виховання та навчання дітей, адже самі українці на рівні ДНК мають таку якість як здатність до постійного розвитку. Тому, на наше переконання, процес виховання та навчання має здійснюватися безперервно в різних формах – дистанційно, змішаний формат, очна форма.

***Дотримання норм чинного законодавства.*** Ми в кваліфікаційному дослідженні розкривали проблему законодавчої політики щодо дітей, адже дотримання соціальної справедливості є показником правової держави, з міцною силовою підтримкою, збалансованим правовим полем. Очевидно, що до сьогодні ще існують правові колізії, неточності, неузгодженість між нормативно-правовими документами щодо дітей. Це порушує баланс між отримувачами і надавачами соціальних послуг, зокрема унеможливлюється процес притягнення до відповідальності (адміністративної, кримінальної). Таким чином, якщо усі суб'єкти соціальної роботи будуть безумовно дотримуватися норм чинного законодавства, визначаючи пріоритет дитини понад усе, тоді можна буде правомірно говорити про покращення системи соціального захисту дітей. А в умовах війни цей пріоритет має бути основоположним.

***Психосоціальна підтримка дітей та їхніх батьків.*** Вже давно минули ті часи, коли про війну та її наслідки розказували самі очевидці. Ветеранів з року в рік ставало набагато менше, та й про війну ніхто не думав як про можливе явище. Ми вже з того покоління, яке про війну читало в підручнику по історії. Сьогодні ми стикнулися з страшною навалою – окупацією території України, порушення цілісності її кордонів, вбивства мирного беззахисного населення. Ми усі незалежно від віку та соціального статусу потребуємо психосоціальної професійної підтримки в умовах воєнного стану. Психосоціальна підтримка – це комплексна допомога особі або родині, яка цього екстрено потребує. Консультування, соціальна терапія, соціальна

адаптація, реабілітація, психологічна консультація, навчання, соціалізація – неповний перелік послуг, що включає в себе психосоціальна підтримка. Варто в комплексі для дітей та їхніх батьків забезпечувати доступ до психосоціальних послуг в повному обсязі, адже це в умовах війни є необхідним та, беззаперечно, важливим аспектом підтримки в громаді.

Ще однією, на наш погляд, важливою порадою є забезпечення *організованого дозвілля та оздоровлення дітей в умовах війни*. Виснаження як фізичне, так і моральне, є надзвичайно негативним процесом, яке за собою може тягнути серйозні проблеми з ментальним та фізичним здоров'ям. Саме тому своєчасне оздоровлення дітей має забезпечуватися на рівні громади, особливо в умовах війни та постійної підвищеної тривожності дітей. Мова не лише про морські курорти, як ми всі звикли. Мова про ліс, про гори, про тишу – відпочинок від війни сьогодні виглядає саме так. Організоване дозвілля дітей дасть змогу переключити їхню увагу на позитивні речі – творчість, краса природи, цікаві ігри, живе спілкування в колективах тощо. Варто продовжувати традиції колективних творчих справ, бо під час такої діяльності формуються важливі для подальшого життя навички – комунікація, емпатія, лідерство, толерантність тощо.

Таким чином, ми змогли виокремити методичні рекомендації усім, хто працює з дітьми в умовах війни та визначаємо за необхідне:

- налагодження взаємодії усіх соціальних сервісів для дітей, сім'ї, молоді;
- забезпечення безперервного навчання та виховання дітей та молоді;
- безумовне дотримання норм чинного законодавства щодо дітей;
- надання своєчасної психосоціальної підтримки дітям та їхнім батькам;
- забезпечення організованого дозвілля та оздоровлення дітей в умовах війни.

### *Висновки до другого розділу*

Проблема збереження генофонду під час війни постала перед Україною. Ніхто до цього не готувався, проте сталося найгірше – вже четвертий рік українці живуть в умовах воєнного стану.

Діти та молодь – основні демографічні категорії населення, які набувають особливого стратегічного значення. Саме тому збереженню соціальної справедливості для дітей та молоді в умовах війни стало першочерговим завдання для громади і держави в цілому.

Завдяки гуманітарним ініціативам міжнародних фондів та організацій, сприяння їхньому функціонуванню на рівні громад, населення України відчуває підтримку. Проблема порушення соціальної справедливості, на щастя, не стала катастрофічною, адже міцна команда педагогів, соціальних працівників, громадських організацій та благодійних фондів змогла втримати найскладніші виклики війни.

У другому розділі кваліфікаційного дослідження ми розробили програму забезпечення соціальної справедливості для дітей в умовах війни. До провідних видів діяльності віднесли: соціалізацію, подолання освітніх втрат, соціально-педагогічне консультування, соціальна реабілітація, психосоціальна допомога, арт-терапія, національно-патріотичне виховання. Також визначено форми роботи та передбачувані результати діяльності.

## ВИСНОВКИ

Проблема соціальної справедливості в світі залишається надзвичайно чутливою. Людство все ще не розуміє, що найвищою цінністю є життя. Життя в мирі, злагодженій співпраці. Саме через безперервні збройні конфлікти по всій землі до сьогодні не можна говорити про соціальну справедливість як доконаний факт, особливо коли це стосується дітей, підлітків, молоді.

Україна протистоїть агресії з боку іншої держави вже понад 10 років. На усіх рівнях від локального до державного влада намагається підтримати населення, зокрема осіб, які опинилися в складних життєвих обставинах через війну. Окрім державного сектору активну позицію з організації та наданні гуманітарної, психологічної, соціально-правової допомоги зайняли громадські організації, благодійні фонди як національні, так і міжнародні.

Саме завдяки міжнародній підтримці ми змогли не допустити гуманітарної катастрофи. Варто визнати, що лише об'єднавшись, цивілізований світ успішно протистоїть російській навалі. Варто згадати та віддати належне гуманітарній та фінансовій підтримці від Міжнародного дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ – United Nations Children's Fund), який з перших днів повномасштабного вторгнення активно долучається до різноманітних соціально-гуманітарних проектів з підтримки та захисту прав дітей. Міжнародна організація «Save the Children» є також, беззаперечно, одним з лідерів у соціально-гуманітарній підтримці дитячого населення України. Ця організація представлена багатьма просторами, обладнаними для потреб дітей, які позбавлені через війну можливостей соціалізуватися відповідно до свого віку. Благодійний фонд «Карітас-Україна» є осередком міжнародного співтовариства, яке в першу чергу забезпечує потреби населення в питній воді, продуктах харчування, медикаментах тощо. Червоний хрест України також бере активну участь у забезпеченні соціальної справедливості в Україні, зокрема в прифронтових регіонах.

Воєнний стан в Україні спричинено вторгненням російської федерації на суверенну Україну з метою захоплення територій та повалення державної влади. Збройні сили України, сили самооборони, добровольці та пересічні громадяни стали міцним щитом на захисті національних кордонів.

В соціальній сфері відбулися зміни, що покликані максимально зберегти життя і здоров'я дітей, дотримання їхніх прав і свобод. В умовах воєнного стану збереження соціальної справедливості стало ключовим аспектом державної політики.

В першому розділі кваліфікаційного дослідження зроблено теоретичні питання соціальної справедливості. Цей феномен розуміється по-різному в різних галузях знань, але значення спільне – соціальна відповідальність це забезпечення рівних умов, доступу, можливостей для усіх громадян до ресурсів (природних, фінансових, економічних, трудових тощо).

Українське законодавство повною мірою захищає права дітей (осіб віком до 18 років). Це свідчить про багаторічну кропітку державну роботу з розробки системи соціального захисту неповнолітніх в Україні.

Проаналізовано діяльність соціальних сервісів з захисту прав дітей в умовах воєнного стану в Україні. Так, служби у справах дітей, центри соціальних служб, заклади освіти усіх рівнів та інші установи і організації переорієнтували основну свою діяльність на підтримку дітей та сімей з дітьми, захист прав неповнолітніх у надскладних умовах воєнного стану.

Таким чином встановлено, що соціальна справедливість та її збереження для дітей в умовах воєнного стану є надважливим державним пріоритетом в Україні.

Проблема збереження генофонду під час війни постала перед Україною. Ніхто до цього не готувався, проте сталося найгірше – вже четвертий рік українці живуть в умовах воєнного стану. Діти та молодь – основні демографічні категорії населення, які набувають особливого стратегічного значення. Саме тому збереженню соціальної справедливості для дітей та

молоді в умовах війни стало першочерговим завдання для громади і держави в цілому.

Завдяки гуманітарним ініціативам міжнародних фондів та організацій, сприяння їхньому функціонуванню на рівні громад, населення України відчуває підтримку. Проблема порушення соціальної справедливості, на щастя, не стала катастрофічною, адже міцна команда педагогів, соціальних працівників, громадських організацій та благодійних фондів змогла втримати найскладніші виклики війни.

У другому розділі кваліфікаційного дослідження ми розробили програму забезпечення соціальної справедливості для дітей в умовах війни. До провідних видів діяльності віднесли: соціалізацію, подолання освітніх втрат, соціально-педагогічне консультування, соціальна реабілітація, психосоціальна допомога, арт-терапія, національно-патріотичне виховання. Також визначено форми роботи (Ігрові форми: рольові, сюжетно-рольові ігри, настільні ігри з правилами, тренінги і заняття з розвитку соціальних навичок: тренінги на спілкування; групова робота: інтерактивні методи: дискусії, мозковий штурм, кейси; соціальні практики: волонтерство, турбота про тварин; групові заняття з подолання освітніх втрат; індивідуальні заняття з дітьми з особливими освітніми потребами, консультування, психосоціальна допомога, соціально-правовий захист дитини тощо) та передбачувані результати діяльності.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Буди́ко О.В., Галатов Б.М. Особливості нормативно-правового регулювання корпоративної соціальної відповідальності підприємств. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2020. № 17. С. 100–104.
2. Горбатенко В. П. Справедливість як соціально-правова цінність. Проблеми філософії права. 2013. Т.1. С. 15- 153.
3. Ломоносова Н. Соціальний захист у повоєнній Україні: час змінювати підходи. URL: <https://cedos.org.ua/soczialnyj-zahystu-povoyennij-ukrayini-chas-zminyuvaty-pidhody>
4. Лункіна Т. І. Основна роль і необхідність розвитку соціальної відповідальності в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. №2, 2017. С. 6 – 10.
5. Мозоль Н.І. Проблема соціальної справедливості в умовах воєнного стану. Юридичний науковий електронний журнал. №11. 2022. С. 57 – 60.
6. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України від 05 жовтня 2000 року № 2017-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text>
7. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
9. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
10. Тарасишина О.М. Справедливість і толерантність в юридичній діяльності. Правове життя сучасної України : тези доп. Одеса : Фенікс, 2006. С. 23–26.
11. Українська мережа за права дитини. URL: <https://childrights.org.ua/members/save-the-children/>

12. Федіна Н. В. Соціальна справедливість та її нормативне закріплення в діяльності правозахисних органів держави. Правова система: теорія і практика. Вип. 4. 2020. С. 165 – 170.